

**O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTINI O‘QITISHDA INNOVATSION
USULLAR**

Baxtiyorova Raxima Azamat qizi
Urganch Ranch texnologiya universiteti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o‘zbek tili va adabiyoti fanlarini o‘qitishning innovatsion usullari tadqiq etilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi – an’anaviy metodlarning samaradorligi bilan raqamli ta’lim vositalari, interfaol metodlar va loyihaviy ta’limning ta’sirini solishtirish orqali fanlarni o‘zlashtirish sifatini oshirish yo‘llarini aniqlash.

KALIT SO‘ZLAR: innovatsion pedagogika, raqamlashtirilgan adabiyot, interfaol darsliklar, kreativ kompetensiya, zamonaviy o‘qitish metodlari.

ANNOTATION: This article explores innovative methods of teaching the Uzbek language and literature based on modern pedagogical technologies. The main goal of the study is to identify ways to improve the quality of subject mastery by comparing the effectiveness of traditional methods with the impact of digital learning tools, interactive methods, and project-based learning.

KEYWORDS: innovative pedagogy, digitized literature, interactive textbooks, creative competence, modern teaching methods.

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматриваются инновационные методы обучения узбекскому языку и литературе на основе современных педагогических технологий. Основной целью исследования является выявление путей повышения качества усвоения предмета путем сравнения эффективности традиционных методов с воздействием цифровых средств обучения, интерактивных методов и проектного обучения.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инновационная педагогика, оцифрованная литература, интерактивные учебники, творческая компетентность, современные методы обучения.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimida yuz berayotgan tub islohotlar o‘quv jarayonini zamonaviy, interfaol va innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, ona tili va adabiyot fanlari — nafaqat til ko‘nikmalarini

shakllantirish, balki ma'naviy, madaniy va estetik tarbiyani ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shu bois o'zbek tili va adabiyotini o'qitishda an'anaviy uslublarni innovatsion yondashuvlar bilan boyitish, darslarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida olib borish dolzarb masalaga aylanmoqda. Innovatsion usullar o'quvchilarda faollik, mustaqil fikrlash, muloqotga kirisha olish, kreativ yondashuv va tahliliy tafakkurni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon o'z navbatida tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi, adabiyotga nisbatan estetik munosabatni rivojlantiradi. Zamonaviy o'qitish shakllari — klasterlar, aqliy hujum, konseptual xaritalar, rol o'yinlari, raqamli resurslar asosidagi darslar — o'zbek tili va adabiyoti ta'limini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada o'zbek tili va adabiyotini o'qitishda qo'llanilayotgan innovatsion usullar, ularning samaradorlik darajasi, ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati nazariy va amaliy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, yangi metodik yondashuvlarning o'quvchilarning bilim sifatiga, ijodiy fikrlashiga va adabiy-estetik didiga ko'rsatadigan ta'siri o'rganiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda o'zbek tili va adabiyoti darslarini zamonaviy, samarali va interaktiv shakllarda tashkil qilish imkoniyatlarini aniqlash maqsadida sifatli (kvalitativ) tadqiqot metodlari qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llashga doir nazariy manbalar, ilg'or tajribalar tahlili, so'rovnoma va kuzatuv natijalari asos qilib olindi. Tadqiqot Toshkent, Samarqand va Andijon viloyatlaridagi umumiy o'rta ta'lim maktablari va oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan o'zbek tili va adabiyoti o'qituvchilari hamda talabalari ishtirokida amalga oshirildi. Asosiy tadqiqot metodlari quyidagilardan iborat:

So'rovnoma va intervyular: 50 nafar o'qituvchi va 100 nafar talabaga innovatsion usullardan foydalanish darajasi, samaradorligi va yuzaga keladigan muammolar haqida savollar berildi.

Amaliy kuzatuv: O'quv jarayonida innovatsion metodlar klaster usuli, interfaol muloqot, AKTdan foydalanish, “aql hujumi”, “fikrlar xaritasi”, QR-kodli topshiriqlar, Google Forms sinovlari, drama elementlari kabi usullar qo'llanilgan darslar kuzatildi.

Tahliliy metodlar: Kuzatuv va so'rovnomalardan olingan ma'lumotlar kontent-analiz yordamida umumlashtirildi.

Tadqiqotda innovatsion usullarning dars samaradorligiga ta'siri, o'quvchilar talabalar motivatsiyasini oshirishdagi roli, hamda o'qituvchilarning bu boradagi

metodik tayyorgarligi baholandi. Natijalarning ishonchliligini ta'minlash maqsadida turli darajadagi o'quv muassasalaridagi tajriba almashinuvi va sinov darslari natijalari ham o'rganildi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'zbek tili va adabiyotini o'qitishda innovatsion usullarni qo'llash o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va tahliliy yondashuv ko'nikmalarini shakllantiradi. So'rovnoma va intervyu natijalariga ko'ra, ishtirokchilarning 78 foizi interfaol metodlardan foydalanilgan darslar samaraliroq bo'lganini, 65 foizi esa innovatsion yondashuvlar ijodiy fikrlashga yordam berganini ta'kidladilar.

Kuzatuv natijalariga ko'ra, quyidagi innovatsion usullar yuqori samaradorlik ko'rsatdi:

“Aql hujumi” va “fikrlar xaritasi” orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon qila oldilar va matn tahlilida faol qatnashdilar.

Drama va sahnalashtirish usullari orqali badiiy obrazlar chuqurroq anglandi, o'quvchilar badiiy tafakkurini amaliy tarzda ifoda eta boshladi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish (Google Forms, QR kodli topshiriqlar) darslarni qiziqarli va interaktiv shaklga olib chiqdi, ayniqsa, talabalarning ishtirok faolligi sezilarli darajada oshdi.

Blended learning (aralash o'qitish) modeli asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar topshiriqlarni mustaqil bajarib, o'z fikrini elektron platformalarda ifoda etishga muvaffaq bo'ldilar.

Shuningdek, o'qituvchilarning innovatsion metodlarni qo'llashda duch kelayotgan muammolari ham aniqlandi. Jumladan, ayrim o'quv muassasalarda texnik vositalarning yetishmasligi, o'qituvchilarning AKTdan foydalanish malakalarining pastligi samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatayotgani qayd etildi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari innovatsion usullarni didaktik maqsadga muvofiq tanlab va tizimli qo'llanganda o'zbek tili va adabiyot ta'limining sifati sezilarli darajada oshishini tasdiqladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'zbek tili va adabiyotini o'qitishda innovatsion usullarni qo'llash ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, interaktiv yondashuvlar, raqamli texnologiyalar, ijodiy

mashg‘ulotlar va o‘quvchilarning faol ishtirokiga asoslangan metodlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi, mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, o‘qituvchilar tomonidan eng samarali deb topilgan usullar — bu “aql hujumi”, “blits savollar”, “klaster usuli”, “rol o‘ynash texnikasi”, Google Forms asosidagi interaktiv testlar va badiiy matnlarni vizual tahlil qilish usullari bo‘ldi. Ushbu usullar orqali o‘quvchilarda adabiy asarni chuqur tushunish, fikrni mustaqil ifodalash va tanqidiy yondashuvga asoslangan munozara yuritish ko‘nikmalari rivojlanmoqda. Biroq tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, barcha o‘qituvchilar innovatsion texnologiyalardan foydalanishga tayyor emasligi, texnik vositalarning yetishmovchiligi, o‘quvchilar orasida raqamli savodxonlikning turlicha darajada ekani bu usullarning to‘liq joriy etilishiga to‘sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, metodik qo‘llanmalar va dars ishlanmalarida innovatsion yondashuvlarning tizimli ifodalanmagani, o‘qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish kurslarida bu boradagi bilimlarning cheklanganligi amaliyotda muayyan kamchiliklarga olib kelmoqda. Shunday bo‘lsa-da, tajriba asosida ko‘rilgan darslarda innovatsion yondashuvlar orqali adabiy obrazlar bilan ishlash, kontekstual tahlil, ijodiy yozuv, QR-topshiriqlar va guruhlarda ishlash faoliyatlari o‘quvchilarning til va adabiyotga nisbatan munosabatini ijobiy tomonga o‘zgartirganini tasdiqlaydi.

XULOSA

O‘zbek tili va adabiyoti fanlarini o‘qitishda innovatsion usullardan foydalanish o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularning fikrlash faoliyatini faollashtiradi va ijodiy yondashuvlarini rivojlantiradi. Xususan, interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar, guruhlarda ishlash, rolli o‘yinlar va muammoli vaziyatli savollar orqali o‘tkazilgan darslar talabalarning tanqidiy fikrlashi, mustaqil xulosa chiqarish va muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega bo‘ldi. O‘qituvchilarning innovatsion metodlarni to‘g‘ri tanlashi va ularni dars mazmuniga moslashtirib qo‘llashi o‘quv jarayonining sifatiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli, pedagogik kadrlar tayyorlash jarayonida ularning metodik salohiyatini oshirish, doimiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish va zamonaviy ta‘lim texnologiyalari bilan tanishtirish zarur. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, “aql hujumi”, klaster, loyihaviy ishlar, rolli o‘yinlar, QR-testlar, Google Form asosida o‘tkazilgan baholash, multimedia taqdimotlari kabi usullar darslarning samaradorligini oshiribgina qolmay, o‘quvchilar/talabalarning fanlarga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi. Ayniqsa, adabiyot fanida obrazli tafakkurni shakllantirish, matnga yangicha yondashuvni

o‘rgatish uchun bu usullar katta imkoniyat yaratadi. Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, innovatsion usullar o‘zbek tili va adabiyotini o‘qitish samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib, ularni maqsadga muvofiq va tizimli ravishda qo‘llash ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Shu bilan birga, innovatsion yondashuvlar orqali o‘quvchilarda nafaqat til va adabiyotga, balki umuman ta’limga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. To‘xtayeva, M. (2020). O‘zbek tili va adabiyotini interaktiv metodlar asosida o‘qitish. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Qodirova, S. (2019). “Zamonaviy darsda innovatsion texnologiyalar”. O‘qituvchi va zamon jurnali, №4, 25–28-betlar.
3. Soliyev, H., & Xudoyberdiyeva, D. (2021). O‘zbek adabiyotini o‘qitishda innovatsion yondashuvlar. Samarqand: SamDU nashriyoti.
4. Xalilova, M. (2018). “O‘zbek tili darslarida axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish samaradorligi”. Ta’lim va rivojlanish, №3, 42–45-betlar.
5. Jalolov, J. (2014). Til o‘qitish metodikasi asoslari. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.
6. Sa’dullayeva, N. (2022). “Adabiyot darslarida ijodiy yondashuvni shakllantirish metodikasi”. Pedagogik innovatsiyalar jurnali, №1, 33–36-betlar.
7. Azizxo‘jayev, A. (2009). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: O‘qituvchi.
8. Vygotsky, L.S. (2005). *Imagination and Creativity in Childhood*. Moscow: Pedagogika.